

Тема 6. Міжнародні неурядові організації

Вступ

Міжнародні неурядові організації (МНУО) – невід’ємний елемент глобального громадянського суспільства.

На відміну від міжурядових організацій, **міжнародні неурядові організації** є наслідком реалізації волі *громадських ініціатив*, а не урядів країн. Міжнародна неурядова організація об’єднує не уряди і держави. Навпаки, міжнародна неурядова організація об’єднує людей, їх ініціативи, неурядові організації (non-governmental organizations) різних країн світу. На сьогоднішній день існування і робота неурядових організацій набуває все більшого значення у міжнародних процесах. Спектр можливостей міжнародних неурядових організацій є надзвичайно широким.

Міжнародна неурядова організація – це створена **НЕ** на основі міжурядової угоди, а на основі установчих документів зареєстрованих у відповідності з національним законодавством однієї з держав.

Термін «**неурядова організація**» (від англ. non-governmental organization (NGO)) виник у лексиконі міжнародно-політичної науки лише з утворенням Статуту ООН. Уперше сам термін «**неурядова організація**» було використано на конференції ООН у Сан-Франциско в 1945 р. у зв’язку з необхідністю диференціювати в Статуті ООН права участі для міжурядових спеціалізованих установ та міжнародних приватних організацій. З огляду на це МНУО були вперше визнані акторами міжнародного права саме у Статуті ООН, який запровадив стандартизовану модель співробітництва між учасниками глобального суспільства. Однак НУО все ще не отримали повноцінний правовий статус. Стаття 71 Статуту ООН передбачала прийняття МНУО до цілісної системи ООН, а також визначала зміст співпраці з ЕКОСОП, яка обмежувалась консультаціями. Зокрема, у цій статті зазначається, що «Економічна й Соціальна Рада має повноваження проводити належні заходи для консультації з неурядовими організаціями, зацікавленими в питаннях, що входять до її компетенції».

У міжнародному праві та в документах міжурядових організацій термін «неурядові організації» найчастіше застосовується до організацій, які мають міжнародний характер, під яким розуміється або територіальне охоплення певною діяльністю, або членство в цій НУО організацій різних країн світу.

Ознаки:

-- створена **НЕ** на основі міжурядової угоди

- має відділення принаймні в 3 країнах
- має бути визнана принаймні однією країною чи мати консультативний статус в міжурядовій організації
- має отримувати гроші більше ніж з 1 країни
- має діяти відповідно до Статуту ООН і Загальної Декларації прав людини
- відсутність цілей пов'язаних з отриманням прибутку

Різновиди МНУО:

- ✓ екологічні («Грінпіс», «Всесвітній фонд дикої природи»)
- ✓ гуманітарні («Міжнародний комітет Червоного Хреста», «Лікарі без кордонів»)
- ✓ правозахисні («Міжнародна амністія», «Міжнародна федерація з прав людини», «Всесвітня організація боротьби проти тортур», «Нагляд за правами людини», «Міжнародна Комісія юристів»)
- ✓ наукові («Римський клуб»)
- ✓ релігійні (Всесвітня Рада Церков)
- ✓ спортивні (Міжнародний Олімпійський Комітет) тощо.

“Грінпіс засновано у Канаді в 1971 р. На сьогодні Грінпіс об’єднує 28 національних і регіональних організацій у 47 країнах Європи, Азії, Північної та Південної Америки”. Так виглядає міжнародна організація. Вона була народжена, як звичайна пересічна природоохоронна організація, зареєстрована відповідно до внутрішнього законодавства Канади.

Для підвищення ефективності свого функціонування, міжнародні неурядові організації вправі об’єднуватись у різного роду структури, транснаціональні об’єднання чи федерації. Цей факт дає підстави стверджувати, що міжнародні неурядові організації виводять процес прийняття організаційних і управлінських рішень за межі виключної компетенції політичної еліти.

Як виглядає історія становлення, організації і визнання міжнародної неурядової організації на практиці?

Мета МНУО – соціальна спрямованість, захист міжнародної громадської думки, що, своєю чергою, відображається в їх некомерційній зацікавленості.

Найперші НУО виникли ще в XVIII ст. Перші МНУО правозахисного характеру виникли в результаті діяльності **аболіціоністів** (аболіціонізм – від фр. abolitionisme, від лат. abolitio – скасування – громадський рух за скасування рабства), які утворили трансатлантичний громадський рух за скасування рабства чорношкірого населення. Цей правозахисний напрям виник наприкінці XVIII ст. у США та Великій Британії і був представлений такими організаціями, як: **Пенсільванське товариство проти рабства негрів (1775); Нью-Йоркське вільне товариство (1785); Британське товариство за скасування работоргівлі (1787).**

Ці організації впливали як на формування національного законодавства, наприклад, прийняття парламентом Британії Акта про заборону работоргівлі (1807), так і на міжнародні переговори. У результаті тривалої співпраці у 1839 р. було утворено Британське та міжнародне товариство проти рабства (British and Foreign Anti-Slavery Society), яке існує і донині як найстаріша міжнародна правозахисна НУО, зараз вона називається Міжнародна організація проти рабства (Anti-Slavery International). Аболіціоністський рух дав поштовх до активізації руху за права жінок. У 1904 р. було сформовано Міжнародний суфражистський альянс, що сфокусувався на таких питаннях, як надання виборчого права жінкам, боротьба з торгівлею жінками, освіта та грамотність жінок, а також питаннях трудового права.

Світовий Альянс Християнської асоціації молодих людей (YMCA) був заснований незабаром, у 1855 р., і **Міжнародний комітет Червоного Хреста** з'явився в 1863 р. Впродовж століття незалежні асоціації такого роду порушували багато питань, включаючи права жінок, бідність, зловживання алкоголем та муніципальну реформу. Проте суттєву політичну впливовість НУО отримали лише з кінцем Другої світової війни, адже саме з утворенням Організації Об'єднаних Націй (ООН) починається різке зростання кількості МНУО. Тут ідеться про те, що ООН від моменту свого заснування в 1945 р. підтримує зв'язки з НУО, які представляють інтереси громадянського суспільства у всьому світі.

Права людини

До Другої світової війни проблема прав людини залишалася внутрішньою справою кожної країни. Після Другої світової війни ситуація змінилася

істотно. Жорстокі вчинки нацистів та фашистів чітко продемонстрували моральну взаємозалежність між державними урядами та суспільствами (мова проблеми). Також люди зрозуміли, що захист прав людини потребує певних міжнародних гарантій (когнітивна умова). Нарешті, США мали політичну волю переконати інші держави прийняти ці міжнародні гарантії (умова гегемона).

У 1941 р. Велика Британія та США прийняли Атлантичну хартію, засновану на доктрині Рузвельта чотирьох свобод: свобода від бідності (freedom from want (poverty)), свобода від страху (freedom from fear), свобода виразу (freedom of expression) та свобода релігії (freedom of religion).

У 1948 р. на основі цієї хартії було прийнято Загально декларацію прав людини. Комісія ООН з прав людини почала кодифікувати міжнародні правові норми.

Зрештою у 1966 р. вона розробила Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (International Covenant on Civil and Political Rights) або Громадянський пакт (the Civil Pact) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) або Соціальний пакт (the Social Pact).

Громадянський пакт ООН захищає людей від зловживання владою державою (право на життя, свободу та безпеку людини, захист від дискримінації, захист від катувань та рабства, відстоювання рівності перед законом, захист приватності, свобода думки, совісті та релігії, свобода висловлювань, захист родини, відстоювання голосування у загальний та рівних виборах).

Права, які охоплює Соціальний пакт ООН, включають право на захист від голоду та право на належні умови життя, право на роботу та справедливі і належні умови праці, право на дозвілля, свята та соціальний захист, право на освіту.

Інші інституції, які захищають права людини, включають Управління Верховного комісара ООН з прав людини (Office of the UN High Commissioner for Human Rights (OHCHR), заснований у Відні у 1993 р. та Рада ООН з прав людини (Human Rights Council (HRC), заснована у 2006 р. Рада ООН з прав людини моніторить політику держав щодо захисту прав людини. У цьому Раді підтримують неурядові організації (особливо "Міжнародна амністія" (Amnesty

International) та Нагляд за правами людини Human Rights Watch). НУО надають Раді з прав людини консультації та беруть участь у її зустрічах.

Рада безпеки ООН також бере участь у захисті прав людини. У 1960-ті – 1970-ті рр. вона наклала санкції на режими Родезії (зараз Зімбабве) та Південної Африки за те, що ті займалися апартеїдом. Після холодної війни Рада безпеки почала діяти ще активніше. Вона відправила миротворчі місії до Сомалі, Камбоджі та Гаїті у 1990-ті рр.

У 2000-ні ООН прийняла норму про обов'язок захищати (responsibility to protect (R2P), у якій йдеться про те, що кожна суверенна держава має обов'язок захищати своїх громадян. Якщо держава не може цього зробити, або не бажає цього, тоді Рада безпеки бере цю відповідальність на себе і втручається.

У 1990-ті рр. Рада безпеки почала практикувати воєнні кримінальні трибунали, після того, як пройшли геноциди у Руанді та Югославії. У 2002 р. на основі цих трибуналів міжнародна спільнота встановила Міжнародний кримінальний суд (МКС, International Criminal Court (ICC) у Гаазі (Нідерланди) з повноваженням судити воєнних злочинців. Суд у Гаазі було створено на основі Римського статуту, який підписала 120 держава у 1998 р.

МКС судив різноманітних злочинців, включно з очільником Уганди Джозефа Коні, президента Судану Омара аль-Башира, вождя Лівії Муммара Каддафі. У 2016 р. віце-президент Конго Жан-П'єр Бемба отримав покарання у формі ув'язнення на 18 років, але у 2018 р., за апеляцією, покарання було скасовано. У 2011–2019 рр. йшов судовий процес на колишнім президентом Кот-д'Івуару Лореном Гбагбою. У 2019 р. Гбагбу було виправдано.

Регіональний захист прав людини

Європейський рух бере свій початок на Гаазькому конгресі у 1948 р. Ця організація склала Європейську хартію з прав людини та допомогла у створенні Ради Європи у 1949 р. Наступного року було підписано Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (European Convention on Human Rights (ECHR)). У 1961 р. було прийнято Європейську соціальну хартію (European Social Charter).

Відмінною рисою європейської системи з прав людини полягає в тому, що звичайна людина може звернутися до Європейського суду з прав людини у Страсбурзі. Більшість позовів, які надходили до (Великої) Палати у 2017 р. були проти Росії, України та Туреччини.

Рада безпеки встановила Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії (МТКЮ, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) (1993–2017 pp.), щоб той розглядав воєнні злочини, які скоїли у конфліктах у Західних Балканах у 1990-ті pp. ICTY виніс обвинувачення 161 високопосадовцю та оголосив вирок 90 особам за воєнні злочини, включно з лідером боснійських сербів Радованом Караджичем та генералом Ратко Младичем за геноцид.

Ще одним проєктом Ради безпеки став Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди (МКР, Security Council was the International Criminal Tribunal for Rwanda) (1994–2015 pp.) зі схожими функціями як у МТКЮ.

Ще одним регіональним судом із прав людини є Африканський суд з прав людини та народів, створений у 2004 р.

Нерівність держав

Завдяки деколонізації у 1940–1960-х pp. виникло багато нових держав. Деколонізовані держави залишалися економічно залежними від старих господарів. Це поєднувалося з глобальною соціоекономічною нерівністю. Це розмежування між півднем і північчю могло підірвати глобальний порядок. Мотивація зменшити цю нерівність та стабілізувати економічний порядок стала мотивацією створення міжнародних організацій (умова проблеми). Як тільки міжнародна спільнота на чолі із США усвідомила цю проблему (когнітивна умова і умова гегемона), вона створила міжнародні організації, здатні примирити Південь з існуючим економічним порядком.

Одна група міжнародних організацій займалася керуванням фондами з фінансового розвитку (група Світового банку: Міжнародний банк реконструкції і розвитку (1944 р.), Міжнародна фінансова корпорація (1955 р.), Міжнародна асоціація розвитку (1960 р.); програма ООН з розвитку (1966 р.). Інша група мала завдання економічно підтримувати справедливі для бідних країн структури (Конференція ООН з торгівлі та розвитку (1964 р.), Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (1966 р.).

Фінансовий розвиток

Група Світового Банку є найбільш важливою у сфері фінансового розвитку. Вона включає Міжнародний Банк з реконструкції та розвитку (International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)), більше відомий як Світової Банк, та його дочірні підприємства, Міжнародну фінансову корпорацію (МФК, International Finance Corporation (IFC)) та Міжнародну асоціацію розвитку (МАР, International Development Association (IDA)). Світовий Банк позичає урядам, їхнім підлеглим органам влади та, у деяких випадках, приватним компаніям. Внески роблять 186 країн (20 млрд \$ позик щорічно). Тільки МФК може давати позики приватному сектору у країнах, які розвиваються.

Програма ООН розвитку (ПРООН, UN Development Programme (UNDP)) надає технічну допомогу, включно з надсиланням експертів, обладнання, освітніх грантів.

Розвиток і торгівля

Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД, The UN Conference on Trade and Development (UNCTAD)) є дочірнім органом Генеральної асамблеї ООН, який було створено у 1964 р. На відміну від ГАТТ, ЮНКТАД концентрувався на країнах, які розвивалися. З часом багато країн почали сумніватися у ефективності ЮНКТАД і переорієнтувалися на СОТ.

Організація Об'єднаних націй з промислового розвитку (ЮНІДО, UN Industrial Development Organization (UNIDO)) виникла у 1966 р. і стала спеціалізованою агенцією ООН у 1986 р. Вона спеціалізується на допомозі промисловому сектору у країнах, які розвиваються.

Екологія

Екологічні проблеми завжди були побічним продуктом індустріалізації, але держави вирішували їх самотужки. Але у другій половині XX ст. ця проблема почала ставати міжнародною через виникнення АЕС, руйнування озонового шару, глобальне потепління. Для вирішення цих проблем країни мають діяти спільно (умова проблеми). Нові міжнародні організації виникли у сферах, де суспільні настрої підсилювали дії неурядових екологічних організацій (когнітивна умова). США очолили цей рух (умова гегемона). Як результат було створено нові міжнародні організації: Програма ООН з довкілля (ЮНЕП, United Nations Environment Programme (1972 р., Стокгольм)), Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії

(IRENA, International Renewable Energy Agency (2009 р.). Було розширено мандати існуючих міжнародних організацій, таких як Міжнародної морської організації, Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО, World Meteorological Organization), Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН, United Nations Economic Commission for Europe), Європейського Союзу.